

Європейський зелений курс:

що варто знати об'єднаним
територіальним громадам України

Міжнародна благодійна організація «Екологія – Право – Людина»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС: ЩО ВАРТО ЗНАТИ ОБ'ЄДНАНИМ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ ГРОМАДАМ УКРАЇНИ

ПОСІБНИК

Львів • 2021
Компанія «Манускрипт»

УДК 502.13

Б 24

Автори: Соломія Баран, Оксана Кізима

Редакторки: Єлизавета Алексєєва, Олена Кравченко

Літературний редактор: Олена Кравченко

С. Баран, О. Кізима

- Б 24** Європейський зелений курс: що варто знати об'єднаним територіальним громадам України: посібник / С. Баран, О. Кізима [заг. ред. Є. Алексєєвої, О. Кравченко]. Львів : «Компанія “Манускрипт”», 2021. 40 с.
ISBN 978-966-2400-99-1

В умовах завершення децентралізації в Україні не лише центральний уряд, але й кожна територіальна громада, формуючи та реалізуючи місцеву політику, повинна зважати на положення Європейського зеленого курсу. У цьому виданні — в поміч об'єднаним територіальним громадам — МБО «Екологія–Право–Людина» зібрала основну інформацію про вектори, цілі, завдання та заходи Європейського зеленого курсу, розроблені у восьми тематичних напрямах зеленого переходу, що можуть бути актуальними на місцевому рівні в Україні.

УДК 502.13

*Публікація підготовлена за підтримки Європейського Союзу
та Міжнародного Фонду «Відродження» в межах грантового
компоненту проекту EU4USociety*

*Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково відображає позицію
Міжнародного фонду «Відродження» та Європейського Союзу*

Європейський Союз складається з 27 держав-членів та їхніх народів. Це унікальне політичне та економічне партнерство, засноване на цінностях поваги до людської гідності, свободи, рівності, верховенства права і прав людини. Понад п'ятдесят років знадобилось для створення зони миру, демократії, стабільності і процвітання на нашому континенті. Водночас нам вдалось зберегти культурне розмаїття, толерантність і свободу особистості. ЄС налаштований поділитись своїми цінностями та досягненнями з країнами-сусідами ЄС, їхніми народами, та з народами з-поза їхніх меж.

Міжнародний фонд «Відродження» — одна з найбільших благодійних фундацій в Україні, що з 1990-го року допомагає розвивати в Україні відкрите суспільство на основі демократичних цінностей. За час своєї діяльності Фонд підтримав близько 20 тисяч проектів, до реалізації яких долучилися понад 60 тисяч активістів та організацій України на суму понад 200 мільйонів доларів США.

Сайт: www.irf.ua Facebook: www.fb.com/irf.ukraine

ISBN 978-966-2400-99-1

© МБО «Екологія–Право–Людина», 2021. Всі права застережені. При будь-якому використанні видання посилання на джерело є обов'язковим.

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Посилення кліматичних амбіцій до 2030 та 2050 років.....	6
2. Забезпечення чистої, доступної та безпечної енергії.....	9
3. Мобілізація промисловості для чистої економіки замкненого циклу	11
4. Будівництво та реконструкція в енергоефективний та ресурсоощадний спосіб	15
5. Європейський зелений курс: нульове забруднення.....	17
6. Збереження та відновлення екосистем та біорізноманіття.....	22
7. Стратегія ЄС у сфері виробництва харчових продуктів «Від ферми до виделки»	28
8. Стратегія розумної та сталої мобільності	34
ПІДСУМКИ	38

ВСТУП

Європейський зелений курс (*анг. — European Green Deal*) є дорожньою картою заходів, які перетворять Європейський Союз на чисте та процвітаюче суспільство із ефективною, стійкою та конкурентоспроможною економікою, а Європу — на перший у світі кліматично нейтральний континент до 2050 року. Європейський зелений курс стимулюватиме розвиток економіки, покращення здоров'я та якості життя людей, а також трансформуватиме кліматичні та екологічні виклики на можливості у всіх сферах та політиках Європейського Союзу, гарантуючи справедливий та інклюзивний характер зеленого переходу.

Такий безпрецедентно амбітний політичний курс був офіційно представлений президентом Європейської комісії в грудні 2019 року. Ключовими для України напрямами Європейського зеленого курсу є 1) кліматична дія, 2) чиста енергія, 3) стійка промисловість, 4) будівництво та реновація, 5) зменшення забруднення довкілля, 6) збереження біорозмаїття, 7) стійка аграрна політика та 8) стійка мобільність.

Реалізація Європейського зеленого курсу беззаперечно вплине на політичні й економічні відносини Європейського Союзу з Україною. І лише від нашої держави залежить, чи зможемо ми дієво приєднатися до цієї ініціативи та скористатися новими можливостями, чи і надалі залишатимемося країною із радянською промисловістю та деградуючим довкіллям.

У серпні 2020 року Україна оголосила про своє бажання взяти участь у Європейському зеленому курсі. Уряд України запропонував встановити структурований і регулярний діалог з Європейським

Союзом щодо модальностей раннього залучення української сторони до розроблення та реалізації політик у рамках Європейського зеленого курсу, створення спільної Дорожньої карти участі України у Європейському зеленому курсі, а також відзначав перспективні напрямки співробітництва у його рамках.

Реалізація Європейського зеленого курсу — виклик різної величини залежно від країни та громади. В умовах завершення децентралізації в Україні не лише центральний уряд, але й кожна територіальна громада, формуючи та реалізуючи місцеву політику, повинна зважати на положення Європейського зеленого курсу. У цьому виданні — в поміч об'єднаним територіальним громадам — МБО «Екологія-Право-Людина» зібрала основну інформацію про вектори, цілі, завдання та заходи Європейського зеленого курсу, розроблені у восьми тематичних напрямах зеленого переходу.

У виданні використовується неофіційний переклад Комюніке Європейської комісії про Європейський зелений курс, підготовлений Ресурсно-аналітичним центром «Суспільство і довкілля» у 2021 році, за який щиро дякуємо колегам.

ПОСИЛЕННЯ КЛІМАТИЧНИХ АМБІЦІЙ

ДО 2030 ТА 2050 РОКІВ

Європейська комісія (надалі — Комісія) вже визначила чітке бачення, як досягнути кліматичної нейтральності до 2050 року. Це бачення формує основу довготермінової стратегії, яку Європейський Союз (далі — ЄС) подав у Рамкову конвенцію ООН зі зміни клімату на початку 2020 року. Щоб чітко визначити умови для ефективного і справедливого переходу, забезпечити передбачуваність для інвесторів та гарантувати незворотність переходу, у 2020 році Комісія запропонувала перший Європейський кліматичний закон.

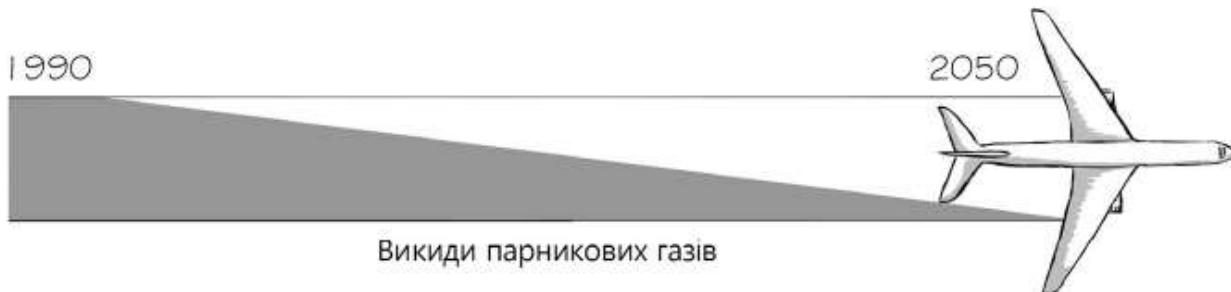
Цілями цього закону є:

- 1) **закріплення в законодавстві мети щодо кліматичної нейтральності до 2050 року;**
- 2) **забезпечення сприяння досягненню цілі кліматичної нейтральності та виконання усіма секторами діяльності ЄС своєї ролі у загальній політиці ЄС.** ЄС уже розпочав модернізувати та трансформувати економіку з метою досягнення кліматичної нейтральності. Між 1990 та 2018 роками ЄС зменшив викиди парникових газів на 23 %, в той час як економіка зросла на 61 %. Проте поточна політика дозволить зменшити викиди парникових газів лише на 60 % до 2050 року. Ще багато чого потрібно зробити, починаючи з найбільш амбітних кліматичних дій у найближчому десятиріччі. Влітку 2020 року Комісія представила план оцінки впливу, який збільшить ціль щодо скорочення викидів парникових газів ЄС до 2030 року принаймні до 50–55 % порівняно з 1990 роком. Щоб забезпечити ці додаткові скорочення викидів парникових газів, Комісія до червня 2021 року перевіянула та запропонувала у разі необхідності внести зміни до всіх відповідних політичних інструментів, що пов’язані з кліматом. Це буде

включати систему торгівлі викидами, зокрема можливе поширення європейської торгівлі викидами на нові сфери, цілі держав-членів щодо зменшення викидів у секторах за межами системи торгівлі викидами, а також регулювання щодо землекористування, зміни в землекористуванні та лісове господарство;

3) **забезпечити ефективне ціноутворення на вуглець в усій економіці.** Це сприятиме змінам у поведінці споживачів і бізнесу та полегшить зростання сталих державних і приватних інвестицій. Різні інструменти ціноутворення повинні доповнювати один одного та спільно забезпечувати узгоджені політичні рамки;

4) **узгодження оподаткування з кліматичними цілями.** Комісія запропонувала переглянути Директиву про оподаткування енергії, фокусуючись на екологічних питаннях, і запропонувала спростити процедуру прийняття пропозиції в цій сфері.

Оскільки багато міжнародних партнерів не поділяють таких амбіцій ЄС, існує ризик витоку вуглецю. Це може відбутися або через перенесення виробництва з ЄС в інші країни з меншими амбіціями щодо скорочення викидів, або через імпорт продукції із більшим вуглецевим слідом, ніж аналогічна продукція ЄС. Якщо цей ризик справиться, скорочення глобальних викидів не відбудеться, і це зведе нанівець зусилля ЄС та його промисловості щодо досягнення глобальних кліматичних цілей Паризької угоди. Різниця в рівнях амбіцій у світі зберігається. Оскільки ЄС збільшує свої кліматичні цілі, Комісія запропонувала ввести механізм карбонового коригування імпорту (надалі — МККІ) для окремих секторів, щоб зменшити ризик витоку вуглецю. Цей механізм покликаний забезпечити більш точне відображення вуглецевого вмісту в цінах на імпорт. МККІ розроблятиметься

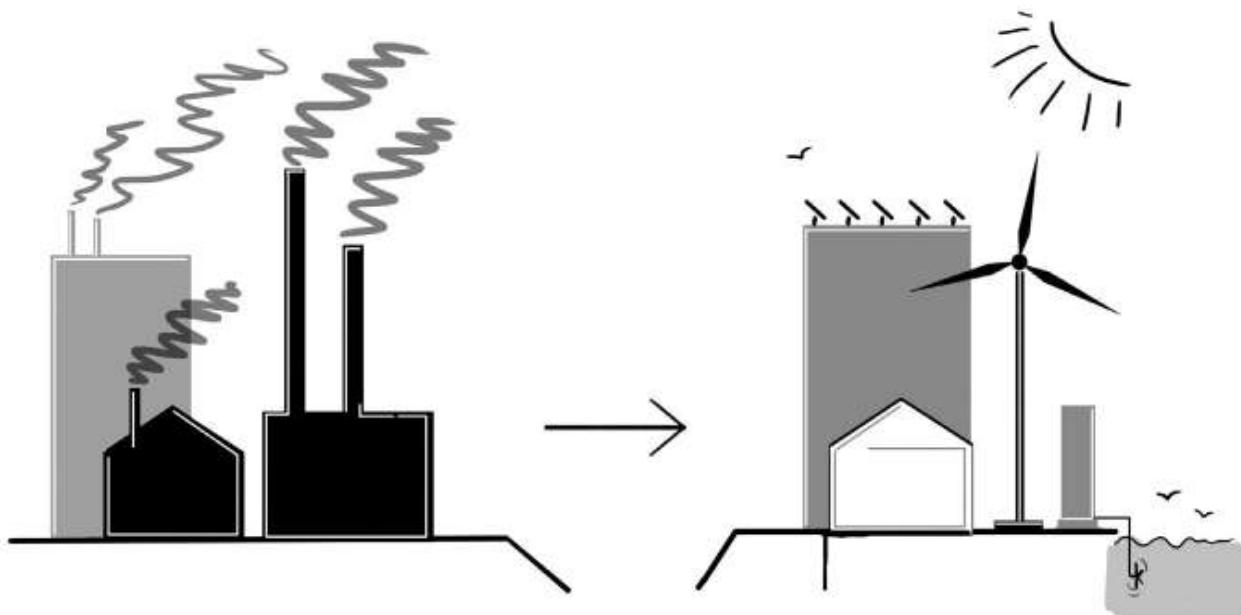
відповідно до правил Світової організації торгівлі та інших міжнародних зобов'язань ЄС та стане альтернативою заходам стосовно ризику витоку вуглецю в Системі торгівлі викидами ЄС.

ЄС прийме нову, більш амбітну стратегію ЄС щодо адаптації до змін клімату. Це важливо, оскільки зміна клімату продовжує створювати суттєву напругу в Європі, незважаючи на зусилля відносно пом'якшення наслідків, тому важливо зміцнювати зусилля для захисту клімату, підвищення стійкості, запобігання і готовності. Робота з адаптації до змін клімату повинна продовжувати впливати на державні і приватні інвестиції, включаючи природоорієнтовані рішення. Також важливо забезпечити, щоб в усьому ЄС інвестори, страхові компанії, бізнес, міста і громадяни мали можливість отримувати доступ до даних та розробляти інструменти для інтеграції питань зміни клімату у свої практики щодо управління ризиками.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЧИСТОЇ, ДОСТУПНОЇ ТА БЕЗПЕЧНОЇ ЕНЕРГІЇ

2

Подальша декарбонізація енергетичної системи є критично важливою для досягнення кліматичних цілей в 2030 та 2050 роках. Виробництво і використання енергії в секторах економіки відповідає за понад 75 % усіх викидів парникових газів в ЄС.

Енергоефективність стає пріоритетом. Відтак ЄС планує розвивати сектор енергетики, який головним чином базуватиметься на відновлюваних джерелах, і паралельно поступово, але швидко відмовитися від вугілля та забезпечити декарбонізацію природного газу. Водночас енергопостачання ЄС має залишатися безпечним та доступним для споживачів і бізнесу. З цією метою планується забезпечити

повну інтеграцію, взаємозв'язок та діджиталізацію європейського ринку енергетики, дотримуючись технологічного нейтралітету.

На виконання цього напрямку Європейського зеленого курсу під час чергового оновлення своїх планів з енергетики і клімату держави-члени ЄС (в 2023 році) повинні відобразити нові кліматичні амбіції. Комісія планує забезпечувати суворе виконання усього відповідного законодавства, а саме:

- 1) перехід до чистої енергії повинен залучати споживачів та приносити їм користь;
- 2) джерела відновлюваної енергії відіграватимуть ключову роль;
- 3) збільшення виробництва вітрової енергетики на морях буде надзвичайно важливим, базуючись на регіональній співпраці між державами-членами;
- 4) розумна інтеграція відновлюваних джерел енергії, енергоекспективність та інші сталі рішення в секторах допоможуть досягнути декарбонізації за мінімально можливих витрат.

До середини 2020 року Комісія представила заходи, які допоможуть досягнути розумної інтеграції. Ризик енергетичної бідності слід усунути для домогосподарств, які не можуть дозволити собі ключових енергетичних послуг для забезпечення базового рівня життя. Ефективні програми, такі як схеми фінансування домогосподарств для реконструкції будинків, можуть зменшити рахунки за енергію і допомогти довкіллю. У 2020 році Комісія прийняла керівні принципи, щоб допомогти державам-членам у вирішенні проблеми енергетичної бідності. Перехід до кліматичної нейтральності також потребує розумної інфраструктури. Посилена транскордонна та регіональна співпраця допоможе досягнути переваг переходу на чисту енергію за доступними цінами.

МОБІЛІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВОСТІ ДЛЯ ЧИСТОЇ ЕКОНОМІКИ ЗАМКНЕНОГО ЦИКЛУ

3

Досягнення кліматично нейтральної економіки та економіки замкненого циклу вимагає повної мобілізації промисловості. Щоб трансформувати промисловий сектор та всі ланцюжки вартості, потрібне ціле покоління — 25 років. Щоб рішення та дії були готовими у 2050 році, їх необхідно приймати протягом наступних п'яти років. З 1970 до 2017 року щорічний глобальний видобуток матеріалів потроївся і продовжує зростати, створюючи великий глобальний ризик. Близько половини загального обсягу викидів парникових газів і втрати понад 90% біорізноманіття, нестача води — це наслідок видобутку ресурсів та виробництва матеріалів, палива та їжі. Промисловість ЄС почала змінюватись, проте все ще продукує 20% викидів парникових газів в ЄС. Вона залишається надто «лінійною» та залежною від переробки нових матеріалів, що видобуваються, продаються та переробляються на товари, а в кінцевому результаті стають відходами чи викидами. Лише 12% матеріалів, які вона використовує, надходять зі вторинної переробки.

Перехід — це можливість розширити сталу та трудомістку економічну діяльність. На світових ринках існує значний потенціал для технологій з низьким рівнем викидів, сталих продуктів і послуг. Проте трансформація відбувається надто повільно, а прогрес не є ані широкомасштабним, ані постійним. Європейський зелений курс підтримає та пришвидшить перехід промисловості ЄС до сталої моделі інклюзивного зростання.

У березні 2020 року Комісія прийняла промислову стратегію ЄС, щоб вирішити подвійну проблему зеленої та цифрової трансформа-

ції. Європа планує використати потенціал цифрової трансформації, яка є ключовим фактором для досягнення цілей Зеленого курсу. Ключовою метою нових політичних рамок буде стимулювання розвитку передових ринків для кліматично нейтральних товарів та товарів замкненого циклу в ЄС та за його межами. Енергоємні галузі промисловості, такі як виробництво сталі, хімічна промисловість, цемент, є необхідними для економіки Європи, оскільки вони постають низку ключових ланцюгів вартості. Відтак планується декарбонізація та модернізація цих секторів.

План дій з економіки замкненого циклу включатиме політику «сталих товарів» для підтримки проєктування замкненого циклу усіх товарів, базуючись на спільній методології і принципах, а також:

- надаватиме перевагу зменшенню та повторному використанню матеріалів над їх переробкою;
- сприятиме формуванню нових бізнес-моделей та встановленню мінімальних вимог для запобігання розміщенню екологічно шкідливої продукції на ринку ЄС;
- посилить розширену відповідальність виробника.

Комісія планує розробити вимоги для забезпечення того, щоб уся упаковка на ринку ЄС була багаторазовою чи перероблялась економічно вигідним способом до 2030 року, а також регуляторні рамки для пластику, що біологічно розкладається чи базується на біологічних матеріалах, а також впроваджуватиме заходи щодо одноразового пластику. План дій з економіки замкненого циклу також включатиме заходи, які заохочують бізнес пропонувати та дозволяти споживачам вибрати товари багаторазового використання, довговічні та такі, що підлягають ремонту. План дій розвиватиме «право на ремонт» і обмежить заплановане «старіння» пристладів, зокрема електроніки.

Споживча політика допоможе розширити можливості споживачів робити усвідомлений вибір та відігравати активну роль в екологічному переході. Компанії, які заявляють, що їх продукція є «зеленою», повинні обґрунтувати це стандартною методологією оцінки їх впливу на довкілля. Наприклад, електронний паспорт товару міг би містити інформацію щодо походження товару, складу, можливості ремонту, демонтажу і переробки після завершення експлуатації. Державні ор-

гани, зокрема інституції ЄС, повинні бути прикладом у цьому та за-
безпечувати здійснення зелених закупівель. Комісія планує запропо-
нувати подальше законодавство та керівні принципи щодо зелених
публічних закупівель.

Політика сталої продукції також має потенціал для суттєвого змен-
шення відходів. Там, де неможливо уникнути відходів, необхідно від-
новити їх економічну цінність та уникнути або мінімізувати їх вплив
на довкілля та зміну клімату. Це вимагає нового законодавства, вклю-
чаючи цілі та заходи для боротьби з надмірною упаковкою та утво-
ренням відходів. Паралельно компанії ЄС повинні отримати вигоди
від надійного та інтегрованого спільнотного ринку вторинної сировини
і побічних продуктів. Комісія розгляне правові вимоги щодо збіль-
шення ринку вторинної сировини з обов'язковим вмістом, що пере-
робляється (наприклад, для упаковки, транспортних засобів, буді-
вельних матеріалів, інтегральних мікросхем тощо). Для спрощення
управління відходами для громадян та забезпечення чистіших вто-
ринних матеріалів для бізнесу Комісія запропонує модель ЄС для роз-
дільного збору відходів. Комісія вважає, що ЄС повинен припинити
експорт своїх відходів за межі ЄС і, відповідно, переглянути правила
щодо транспортування відходів і незаконного експорту.

Доступ до ресурсів також є стратегічним питанням безпеки для амбіції Європи щодо досягнення Зеленого курсу. Забезпечення постачання сталої сировини, зокрема критично важливої сировини, необхідної для чистих технологій, цифрових, космічних та оборонних програм, через диверсифікацію постачання з первинних та вторинних джерел, є однією з передумов здійснення цього переходу.

Промисловість ЄС потребує «передових лідерів клімату та ресурсів» для розробки перших комерційних застосувань проривних технологій в ключових секторах промисловості до 2030 року. Пріоритетні сфери включають чистий водень, паливні елементи та інші альтернативні види палива, зберігання енергії, вловлювання, зберігання та утилізацію вуглецю.

Цифрові технології також є важливим фактором, який сприяє досягненню цілей сталості Зеленого курсу у багатьох різних секторах. Комісія вживатиме заходів для забезпечення того, щоб цифрові технології, такі як штучний інтелект, 5G, хмарні та граничні обчислення, могли пришвидшити та максимізувати вплив політики на боротьбу зі зміною клімату та охорону довкілля. Діджиталізація також надає нові можливості для дистанційного моніторингу забруднення повітря і води, чи моніторингу та оптимізації використання енергії та природних ресурсів.

Комісія також розмірковує над більшою прозорістю впливу на довкілля електронних комунікаційних сервісів, більш суворими рамками для створення нових мереж та вигодами від підтримки схем «повернення», для стимулювання людей повернати вже непотрібні їм пристрої, такі як мобільні телефони, планшети і зарядні пристрої.

БУДІВНИЦТВО ТА РЕКОНСТРУКЦІЯ В ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИЙ ТА РЕСУРСООЩАДНИЙ СПОСІБ

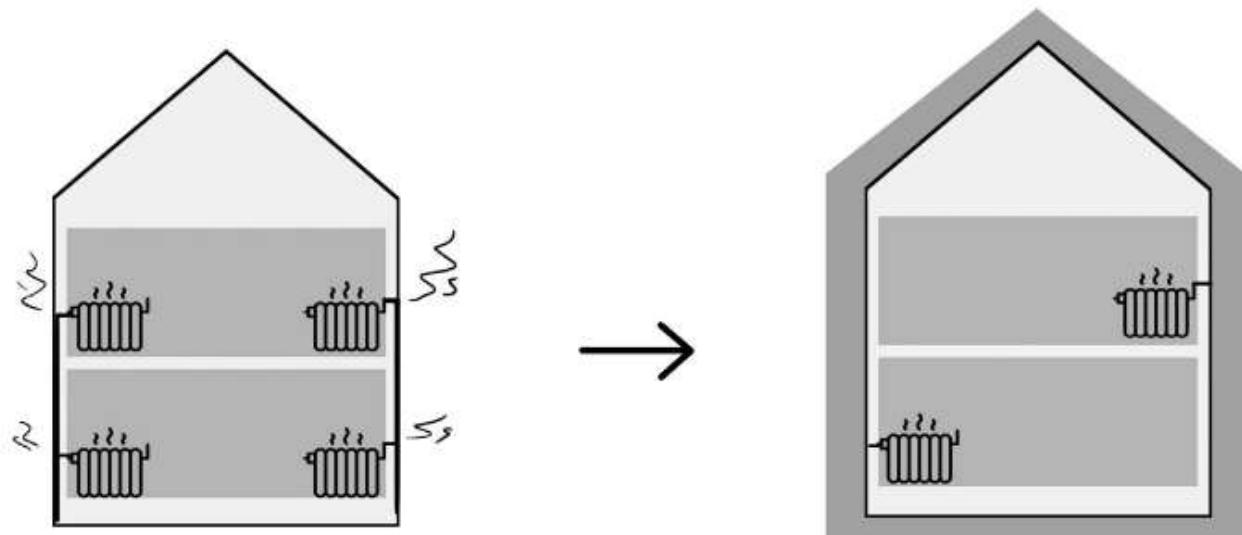
4

Будівництво, використання та реновація будівель вимагає великої кількості енергії та мінеральних ресурсів, наприклад: піску, гравію, цементу. На будівлі також припадає 40% спожитої енергії. На сьогодні рівень щорічного оновлення будівельного фонду коливається від 0,4 до 1,2 % у державах-членах. Цей показник необхідно принаймні подвоїти, щоб досягнути цілей ЄС щодо енергоефективності та клімату. Паралельно 50 млн споживачів намагаються забезпечити, щоб їх житло було достатньо теплим. Щоб вирішити подвійну проблему енергоефективності і доступності, ЄС та держави-члени планують долучитись до «хвилі реновацій» державних і приватних будівель.

Незважаючи на те, що збільшення показника реновації є викликом, насправді воно знижує рахунки за енергію та може зменшити енергетичну біdnість, стимулювати будівельний сектор і стати можливістю підтримати малі та середні підприємства і локальні робочі місця.

Комісія планує переглянути Технічний регламент будівельних виробів для того, щоб проєктування нових та відремонтованих будівель на усіх стадіях відповідало потребам економіки замкненого циклу і вело до підвищення діджиталізації та кліматичної стійкості будівельного фонду. Паралельно Комісія пропонує працювати з стейкхолдерами (це зацікавлена в проекті особа чи сторона, що має якийсь до нього стосунок) над новою ініціативою з реновації у 2020–2021 роках. Це включатиме відкриту платформу, яка об'єднає сектор будівництва, архітекторів, інженерів і місцеву владу для подолання бар'єрів для реконструкції. Ця ініціатива включатиме інноваційні схеми

інвестування в рамках InvestEU. Вони будуть спрямовані на житлові об'єднання чи енергосервісні компанії, які можуть розпочати реконструкцію, зокрема через енергосервісні контракти. Основною метою є організувати зусилля з реконструкції в більші блоки, щоб отримати вигоду від кращих умов фінансування та ефекту масштабу.

Комісія також працюватиме над усуненням національних регуляторних бар'єрів, які стримують інвестиції в енергоефективність в орендованих та багатоквартирних будинках. Особлива увага буде приділена ремонту соціального житла, допомозі домогосподарствам, яким важко оплатити свої рахунки за енергоносій. Увага також буде зосереджене на реконструкції шкіл і лікарень, оскільки гроші, що заощаджуються за рахунок ефективності будівництва, стануть доступними для підтримки освіти та охорони здоров'я.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС: 5 НУЛЬОВЕ ЗАБРУДНЕННЯ

Основною метою концепції нульового забруднення є вільне від токсичних речовин довкілля ЄС. Механізмами досягнення такої мети є посилення інструментів моніторингу (включаючи діджиталізацію), звітування, запобігання та ліквідація забруднення, посилення вимог до якості повітря, води і ґрунтів.

В рамках Європейського зеленого курсу 12 травня 2021 року Єврокомісія прийняла План дій з досягнення нульового забруднення повітря, води та ґрунтів (надалі — План дій). Цей План дій містить комплексне бачення нашої планети й екологічної ситуації, згідно з яким у 2050 році рівень забруднення буде знижено до такого рівня, що не завдаватиме шкоди здоров'ю людини і природним екосистемам. Цей План дій систематизує політику ЄС щодо боротьби та запобігання забрудненню, визначаючи пріоритетним використання цифрових рішень.

Планом дій визначено ключові цілі на 2030 рік, серед яких:

- 1) покращення якості повітря для зменшення кількості передчасних смертей, спричинених забрудненням повітря, на 55 %;
- 2) зменшення кількості пластикового сміття в морі (на 50 %) та мікро-пластiku, що викидається у довкілля (на 30 %);
- 3) покращення якості ґрунтів за рахунок зменшення втрат поживних речовин та використання хімічних пестицидів на 50 %;
- 4) зменшення на 25 % площин екосистем ЄС, де забруднення повітря загрожує біорізноманіттю;
- 5) зменшення на 30 % частки людей, що хронічно страждають від шуму транспорту;

6) істотне зменшення утворення відходів, зокрема на 50% — залишкових побутових відходів.

Варто підкреслити, що План дій не лише ставить цілі, але й формулює засоби, за допомогою яких ці цілі можуть бути досягнуті. Такими засобами є зокрема:

- узгодження стандартів якості повітря з останніми рекомендаціями Всесвітньої організації охорони здоров'я¹.
- перегляд стандартів якості води, в тому числі в річках та морях ЄС,
- зменшення забруднення ґрунту та посилення відновлення,
- перегляд більшості законів ЄС про відходи з метою їх адаптації до принципів чистої економіки та економіки замкненого циклу,
- сприяння нульовому забрудненню від виробництва та споживання,
- створення Таблиці екологічних результатів регіонів ЄС для сприяння нульовому забрудненню між регіонами,
- зменшення нерівності у здоров'ї, спричиненої непропорційною часткою шкідливих наслідків для здоров'я,
- зменшення впливу зовнішнього забруднення ЄС шляхом обмеження експорту продуктів та відходів, що мають шкідливий токсичний вплив у третіх країнах,
- запуск Living Labs для зелених цифрових рішень та розумного нульового забруднення,
- консолідація Центрів знань ЄС щодо нульового забруднення,
- об'єднання зацікавлених сторін у Платформі зацікавлених сторін нульового забруднення.

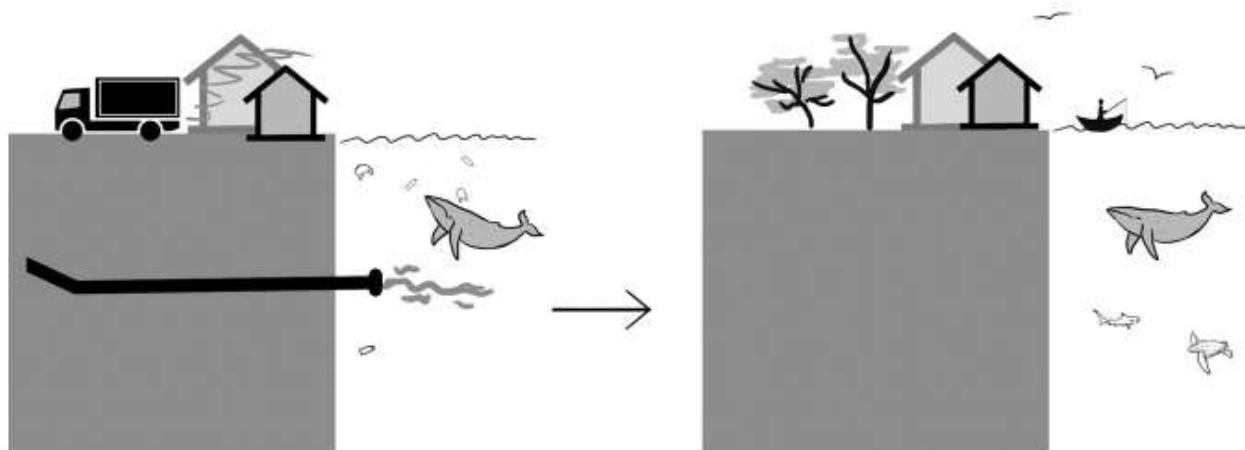
Європейський зелений курс визначає вектори, які потребують посиленої уваги та реформування для досягнення цілей нульового забруднення. Такими векторами є:

1. Нульове забруднення — наголос на заходах для покращення інструментів моніторингу (включаючи діджиталізацію та її нові можливості для дистанційного моніторингу забруднення), звітування, запобігання та ліквідації забруднення, що стосуватимуться повітря,

¹ За даними останнього звіту Європейського агентства з довкілля, саме забруднення повітря є причиною передчасної смерті у ЄС близько 400 000 осіб щороку, у тому числі від онкозахворювань.

води, ґрунту та споживчих товарів. Ці заходи мають інтегрований характер, тому ЄС та держави-члени потребуватимуть системного перегляду всіх політик та законодавства.

2. Чиста вода — є необхідність зменшення забруднення вод надлишками біогенних речовин, протидії забрудненню вод, спричинено-му міськими стічними водами, новими або особливо шкідливими дже-релами забруднення (зокрема включення нових кліматичних, енергетичних вимог і вимог економіки замкненого циклу до найкращих доступних технологій та методів управління), подолання комбінова-ного впливу різних забруднюючих речовин.

3. Чисте повітря — перегляд стандартів якості повітря ЄС та їх узгодження з рекомендаціями ВООЗ, а також надання допомо-ги місцевим органам влади у забезпеченні чистішого повітря шля-хом посилення положень про моніторинг, моделювання та планів якості повітря.

4. Промисловість — заходи ЄС із запобігання промисловому забрудненню стосуватимуться двох напрямів: перегляд заходів щодо забруднення від великих промислових установок та покращення заходів із попередження промислових аварій. З питань промислових викидів переглядатиметься секторальна сфера дії законодавства та повне узгодження його з кліматичною й енергетичною політиками і політикою з економіки замкненого циклу.

5. Хімічні речовини — спрощення та зміцнення правової бази ЄС, зокрема удосконалення правил оцінки хімічних речовин, випущених на ринок ЄС, посилення ролі інституцій та наукових установ ЄС у просуванні процесу «одна речовина — одна оцінка», прозорості при визначенні пріоритетності дій щодо поводження з хімічними речовинами, швидке врахування законодавством наукових даних стосовно ризиків, які становлять речовини, що порушують роботу ендокринної системи, небезпечні хімічні речовини в товарах, стійких хімічних речовин та комбінованого впливу різних хімічних речовин.

Важливою у реалізації цих амбіцій є Платформа зацікавлених сторін із нульового забруднення, яка є майданчиком, діяльність якого спрямована на надання допомоги у реалізації ініціатив та дій, сформульованих у Плані дій. Платформа реалізує свою діяльність шляхом: об'єднання учасників з різних спільнот та галузей знань для вирішення взаємопов'язаних викликів; визначення спільного бачення того, як досягти цілей нульового забруднення; розроблення та обмін передовою практикою з наскрізних тем, таких як фінансування інновацій з нульовим рівнем забруднення та створення робочих місць, стимулювання сталого виробництва та споживання, а також створення тематичних центрів, таких як Tech Air Hub.

Цікавий факт: за даними деяких ЗМІ, аби досягнути нульових викидів в атмосферу до 2050 року, Бразилії потрібно по 10 млрд дол. іноземної допомоги щороку.

На офіційному сайті Європейського Союзу розміщено дані про те, що у період з 31 травня по 4 червня 2021 року було проведено Зелений тиждень ЄС. Згідно із офіційними повідомленнями, в ході заходу було обговорено теми здоров'я та довкілля, зокрема, на заході було розглянуто, як амбіції щодо досягнення нульового забруднення знаходять відображення у змінах законодавства про якість атмосферного повітря та як більш ретельно узгодити директиви ЄС із настановами ВООЗ. Також було досліджено питання біорізноманіття та забруднення, в тому числі зазначалось, що збереження поживних речовин та зменшення забруднення пестицидами та пластиком буде обов'язковою умовою для досягнення цілей ЄС у галузі біорізноманіття. Що стосується сталого виробництва та спожи-

вання, то в ході Зеленого тижня ЄС розглядалось, як різні сектори економіки можуть сприяти досягненню цілей щодо нульового забруднення, в тому числі промислове виробництво, транспорт та будівельний сектор. Порушувалось також питання соціальної справедливості, зокрема, в контексті вразливих груп населення, які потерпають від забруднення. Було наголошено на потребах запровадження «зелених» пакетів стимулів у державах-членах ЄС, ці пакети використовувались би на сталі проекти.

В рамках Європейського зеленого курсу Єврокомісія прийняла План дій з досягнення нульового забруднення повітря, води та ґрунтів за допомогою колективних зусиль та ініціатив, активного впровадження передбачених Єврокомісією стандартів. Таким чином, світова спільнота зможе, якщо і не досягнути поставлених цілей, то значно наблизитись до бажаних показників.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОСИСТЕМ ТА БІОРІЗНОМАНІТТЯ

Важливим кроком на шляху до збереження та відновлення екосистем і біорізноманіття є прийняття Європейською комісією нової Стратегії ЄС щодо біорізноманіття до 2030 р. та пов'язаного з нею Плану дій — довгострокового плану охорони природи та відновлення деградованих екосистем (2020).

Нова Стратегія ЄС щодо біорізноманіття до 2030 р. (далі — Стратегія) містить, зокрема, обґрунтування необхідності невідкладних дій, що стосуються відновлення екосистем та біорізноманіття. Так, вказується, що інвестиції в охорону та відновлення природи також матимуть вирішальне значення для відновлення економіки Європи після кризи, що спричинена епідемією COVID-19. Під час перезапуску економіки вкрай важливо не відступати назад та не замикатись у старих руйнівних звичках. Європейський Зелений курс — стратегія зростання ЄС — позиціонується як дорожня карта для відновлення економіки, яка служитиме людям і суспільству та віддаватиме природі більше, ніж братиме. Економічне обґрунтування на користь біорізноманіття є переконливим. Промисловість та компанії використовують генетичне різноманіття, види та екосистемні послуги як найважливіші джерела для виробництва, наприклад, медичних препаратів. Понад половину світового ВВП залежить від природи та послуг, які вона надає: в трьох ключових галузях економіки — будівництві, сільському господарстві та харчовій промисловості — все значною мірою залежить від неї.

У розділі II Стратегії — «Охорона та відновлення природи в Європейському Союзі» — описується взаємопов'язана мережа природоохоронних територій і заходи, які потрібно здійснити для її збереження.

ження. Так, вказується, що існує необхідність у глобальних зусиллях, і ЄС повинен робити більше і краще для природи і збудувати справді цілісну Транс'єропейську екологічну мережу. Містить цей розділ і відомості про план відновлення природи ЄС: відновлення екосистем на суші та на морі. Підрозділ стратегії, присвячений цьому плану, охоплює:

- зміцнення законодавчої бази ЄС щодо відновлення природи,
- зміцнення законодавчої бази ЄС щодо відновлення природи,
- вирішення проблеми вилучення земель та відновлення ґрунтових екосистем,
- збільшення кількості лісів та поліпшення їх стану та стійкості,
- безпрограшні рішення для виробництва енергії,
- відновлення належного екологічного стану морських екосистем,
- відновлення прісноводних екосистем,
- озеленення міських та приміських територій,
- зменшення забруднення,
- боротьба з інвазійними чужорідними видами.

На виконання Стратегії План відновлення природи ЄС встановлює такі основні цілі на 2030 рік:

1. До 2030 р. будуть відновлені значні території деградованих екосистем та екосистем, які депонують вуглець; природні оселища та види не демонструватимуть погіршення тенденцій та статусу збереження; і принаймні 30 % видів матимуть сприятливий статус збереження або, принаймні, демонструватимуть позитивну тенденцію.
2. Зниження чисельності природних запилювачів припиниться.
3. Використання хімічних пестицидів та ризики від них знизяться на 50 %, а використання більш небезпечних пестицидів — на 50 %.
4. Щонайменше 10 % сільськогосподарських територій існуватимуть в ландшафтах з високими біологічним різноманіттям.
5. Щонайменше 25 % сільськогосподарських угідь будуть використовуватися для органічного землеробства, і застосування агроекологічних практик значно збільшиться.
6. В ЄС буде висаджено три мільярди нових дерев у повній відповідності до екологічних принципів.

7. Значний прогрес буде досягнуто у відновленні територій із забрудненими ґрунтами.
8. Буде відновлено щонайменше 25 000 км вільноплинних річок.
9. На 50 % зменшиться кількість охоронюваних видів, які потерпають від інвазійних чужорідних видів.
10. Втрати поживних речовин з добрив зменшаться на 50 %, що призведе до скорочення використання добрив щонайменше на 20 %.
11. Міста з населенням в не менше ніж 20 000 жителів матимуть амбітні плани міського озеленення.
12. Жодні хімічні пестициди не використовуватимуться у чутливих районах, таких як міські зелені зони ЄС.
13. Негативний вплив на чутливі види та природні оселища, в тому числі на глибоководному морському дні, через риболовлю та видобувну діяльність буде суттєво зменшений для досягнення належного екологічного стану.
14. Побічний прилов видів не відбудуватиметься або зменшиться до рівня, який дозволяє відновлення і збереження популяцій.

Розділ III Стратегії описує впровадження трансформаційних змін. Ним передбачено нову структуру управління, зокрема, планується створення нової Європейської системи управління біорізноманіттям. Передбачається також посилення імплементації та виконання законодавства ЄС щодо охорони довкілля, побудову інтегрованого підходу, що стосується всього суспільства, який включає в себе підрозділ «Бізнес в інтересах біорізноманіття». В рамках цієї концепції Комісія планує в 2021 висунути нову ініціативу щодо Стального корпоративного управління. Так само планується побудувати рух «Європейський бізнес за біорізноманіття», надихаючись останніми ініціативами та зробивши цей рух невід'ємною частиною Європейського кліматичного пакту. У цьому розділі йдеться і про інвестиції, ціноутворення та оподаткування. Так, Комісія зміцнить свою Систему захисту (покращення) біорізноманіття (biodiversity proofing framework), зокрема, використовуючи належним чином критерії, встановлені в системі економічної таксономії ЄС, для того щоб фінансування ЄС підтримувало інвестиції, сприятливі для біорізноманіття. Для задоволення потреб цієї Стратегії, включаючи інвестиційні пріоритети для Нату-

ра 2000 та зеленої інфраструктури, планується виділяти щонайменше 20 мільярдів євро на рік на природоохоронні потреби. Крім того, Стратегією передбачається, що для запобігання та припинення деградації довкілля необхідно застосовувати принципи «користувач платить» та «забруднювач платить».

Розділ IV Стратегії «Європейський Союз: порядок денний у сфері глобального біорізноманіття» висвітлює підвищення рівня амбітності та зобов'язань в усьому світі. Комісія пропонує ЄС забезпечити:

- розробку глобальної концепції на період після 2020 року, яка включатиме як мінімум всеохоплюючі глобальні цілі щодо біорізноманіття на 2050 рік, що відповідатимуть «Порядку денному Організації Об'єднаних Націй у сфері сталого розвитку до 2030 р.» та візії «життя в гармонії з природою»;
- амбітні глобальні цілі на 2030 рік відповідно до зобов'язань ЄС у цій стратегії (вони повинні чітко стосуватися головних факторів, що призводять до втрати біорізноманіття, та бути конкретними,

вимірюваними, релевантними, спонукати до дій та мати чіткі часові рамки);

- більш ефективний процес впровадження, моніторингу та перевірки;
- створення сприятливих умов для реалізації цих прагнень в таких сferах, як фінанси, потенціал, наукові дослідження, інновації та технології;
- чесний та справедливий розподіл вигод від використання генетичних ресурсів, пов'язаних з біорізноманіттям;
- принцип рівності, який передбачає повагу прав, повну та ефективну участь корінних народів та місцевих громад.

Що стосується зовнішніх дій для просування амбіцій ЄС, то в контексті міжнародного управління океаном та морського права планується, що ЄС застосовуватиме принцип нульової толерантності до незаконного, непідзвітного та нерегульованого рибальства та буде боротися із перевиловом, в тому числі через переговори Світової організації торгівлі про Глобальну угоду щодо скасування певних шкідливих субсидій у галузі рибальства. У сфері торговельної політики Комісія вживатиме ряд заходів для боротьби з незаконною торгівлею дикими тваринами та подальше посилення правил торгівлі слововою кісткою в ЄС. Згадує Стратегія і про міжнародну співпрацю, політику добросусідства та мобілізацію ресурсів. Слід акцентувати увагу на тому, що в останнє десятиліття ЄС та держави-члени колективно підтримали своє зобов'язання подвоїти фінансові потоки для забезпечення збереження біорізноманіття в країнах, що розвиваються. ЄС готовий продовжувати працювати зі своїми партнерами та надалі збільшувати підтримку після 2020 року. ЄС посилить свою підтримку глобальним зусиллям щодо застосування єдиного підходу до охорони здоров'я, який визнає невід'ємний зв'язок між здоров'ям людини, здоров'ям тварин та здорововою стійкою природою. ЄС також підтримає Західні Балкани та країни, що межують з ЄС, в їх зусиллях щодо захисту біорізноманіття. У всій своїй роботі ЄС зміцнить зв'язки між захистом біорізноманіття та правами людини, питаннями гендерної рівності, охороною здоров'я, освітою, вразливістю до конфліктів, правозахисним підходом, землекористуванням та роллю корінних народів та місцевих громад.

Виділені такі ключові зобов'язання до 2030 року:

- 1) щонайменше 30% суходолу та 30% морських акваторій ЄС будуть законодавчо захищені та поєднані екологічними коридорами, як частина транс'європейської екомережі;
- 2) щонайменше третина заповідних територій ЄС, включаючи всі прадліси, що залишилися в ЄС, і старовікові лісові масиви, будуть суворо охоронятися;
- 3) буде забезпечене ефективне управління всіма охоронюваними територіями, визначені чіткі цілі та заходи щодо збереження, здійснюватиметься належний моніторинг.

Для досягнення цих цілей Європейська комісія створить нову управлінську структуру European biodiversity governance framework. Буде запроваджений новий механізм моніторингу з метою оцінки прогресу та коригувальних дій.

СТРАТЕГІЯ ЄС У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ «ВІД ФЕРМИ ДО ВИДЕЛКИ»

«Від ферми до виделки» — це нова стратегія ЄС у сфері виробництва харчових продуктів, що передбачає перехід до стійких систем виробництва та споживання — забезпечення якісного здорового харчування, припинення руйнівних для довкілля методів сільського господарства та сприяння економічному розвитку сільських територій (надалі — Стратегія). Стратегія є частиною Європейського зеленого курсу та буде підкріплена загальноєвропейською агропромисловою політикою, обговорення якої наразі триває.

За словами Аліси Тіган, представниці генерального директорату з питань сільського господарства та розвитку сільських територій Європейської комісії: «Стратегія приділяє багато уваги та ресурсів формуванню здорової та стійкої діети європейців, однією з цілей якої є збільшення споживання органічної продукції. Разом зі скасуванням субсидій та підвищеннем цін на продукцію інтенсивного сільського господарства, через необхідність обов'язкових заходів для зменшення впливу на довкілля, це сприятиме збільшенню попиту на органічну продукцію в ЄС».

Стратегія «Від ферми до виделки» заради справедливої, здорової та екологічно дружньої продовольчої системи охоплює такі розділи:

1. Необхідність діяти.
2. Створення харчового ланцюга, який працює для споживачів, виробників, клімату та довкілля.
3. Здійснення переходу.
4. Сприяння глобальному переходу.

Стратегія визнає, що навіть незважаючи на те, що перехід ЄС до стійких продовольчих систем розпочався у багатьох сферах, продовольчі системи залишаються одним із ключових чинників зміни клімату та деградації довкілля. Існує нагальна потреба зменшити залежність від пестицидів та антимікробних препаратів, зменшити надлишкові добрива, збільшити органічне сільське господарство, покращити добробут тварин та зупинити втрати біорізноманіття.

Стратегія визнає, що проблема продовольчої незабезпеченості та доступності має ризик зростання під час економічного спаду, тому важливо вжити заходів для зміни моделей споживання та обмеження продовольчих відходів. Тоді як близько 20 % виробленої їжі стає відходами, ожиріння зростає. Більше половини дорослого населення зараз має зайву вагу, що сприяє поширенню захворювань, обумовлених способом харчування (включаючи різні види раку), і пов'язаних із цим витрат на медичне обслуговування. Загалом, європейські раціони харчування не відповідають національним дієтологічним рекомендаціям, а «продовольче середовище» не гарантує, що здоровий варіант завжди є найпростішим. Якби європейські раціони харчування відповідали дієтичним рекомендаціям, екологічний слід продовольчих систем значно б зменшився.

Що стосується створення харчового ланцюга, який працює для споживачів, виробників, клімату та довкілля, Стратегія «Від ферми до виделки» визначає такі цілі ЄС:

- забезпечення того, що харчовий ланцюг, який охоплює виробництво, транспортування, розподіл, маркетинг та споживання харчових продуктів, має нейтральний чи позитивний вплив на довкілля;
- забезпечення доступу кожного до достатньої, поживної їжі та стійкого продовольства, що передбачає високі стандарти безпеки та якості, здоров'я рослин та здоров'я і добробут тварин з дотриманням при цьому дієтичних потреб та харчових переваг;
- найбільш стійкі продукти харчування стануть найдоступнішими.

Відповідно до Стратегії «Від ферми до виделки», вказані цілі плануються досягти шляхом забезпечення сталого виробництва продуктів харчування, в контексті якого наголошено на важливості залучення людських та фінансових інвестицій, нової зеленої бізнес-моделі (фермери та лісники скорочують викиди вуглецю), економіки замкненого

циклу (біoperеробні заводи, створюють можливості для переходу до кліматично нейтральної європейської економіки та нові робочі місця), відновлюваної енергетики, комплексної боротьби зі шкідниками.

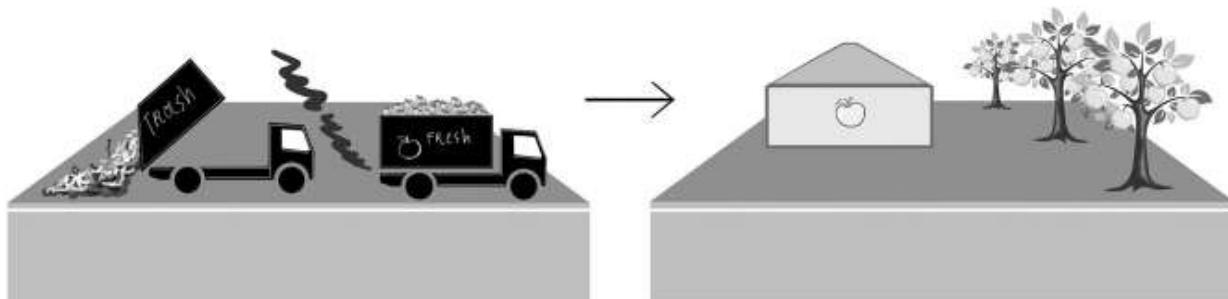
В контексті проблеми надлишку поживних речовин (особливо азоту та фосфору) у довкіллі, то спільно із державами-членами Комісія планує розробити комплексний план дій щодо управління поживними речовинами для подолання забруднення у джерелі та підвищення стійкості галузі тваринництва.

В контексті проблеми викидів парникових газів, то відповідно до Стратегії «Від ферми до виделки», Комісія сприятиме виведенню на ринок стійких та інноваційних кормових добавок. Вивчатимуться правила ЄС щодо зменшення залежності від критично важливих кормових матеріалів (наприклад, сої, вирощеної на випалених землях) шляхом сприяння вирощуванню рослинних білків, вирощених у ЄС, а також альтернативних кормових матеріалів, таких як комахи, запаси морських кормів (наприклад, водорості) та побічні продукти від біоекономіки (наприклад, рибні відходи).

У сфері антимікробної резистентності Комісія вживатиме заходів щодо зменшення загального обсягу продажів антимікробних препаратів для вирощених тварин та аквакультури на 50 % до 2030 року.

Також Комісія розгляне варіанти маркування добробуту тварин для кращої передачі цінності по харчовому ланцюгу, вживатиме заходів для полегшення реєстрації сортів насіння, у тому числі для органічного землеробства, та забезпечення більш легкого доступу до ринку для традиційних та місцевих пристосованих сортів.

Комісія запропонувала у червні 2018 року нову спільну сільсько-господарську політику. Вона має на меті допомогти фермерам покращити екологічні та кліматичні показники, гарантувати гідний дохід.

Нові «еко-схеми» запропонують основний потік фінансування для підвищення стійких практик, таких як точне землеробство, агроекологія (включаючи органічне землеробство), вуглеводство та агролісомеліорація. Держави-члени та Комісія мають забезпечити належний ресурс та реалізацію у Стратегічних планах. Комісія підтримає запровадження мінімального обмеженого бюджету для екологічних схем.

Стале виробництво риби та морепродуктів підтримуватиметься за рахунок прийняття керівних принципів ЄС щодо планів розвитку сталого розвитку аквакультури держав-членів та сприяння правильному розподілу витрат Фонду морського та рибного господарства для сталого виробництва морепродуктів, а також підтримки первинних виробників у перехідний період. Комісія передбачає уточнення правил конкуренції для колективних ініціатив, що сприяють стійкості ланцюгів поставок.

Забезпечення продовольчої безпеки стало ще актуальнішим у контексті всесвітньої пандемії. У зв'язку з цим Комісія оцінить стійкість продовольчої системи та розробить план дій у надзвичайних ситуаціях для забезпечення постачання продовольства та продовольчої безпеки, які мають бути здійснені в умовах кризи. Аграрний кризовий запас буде оновлений, тому його повний потенціал можна буде використовувати наперед у разі кризи на сільськогосподарських ринках. На додаток до заходів щодо оцінки ризику та управління, які мають бути активовані під час кризи, у плані буде встановлено механізм реагування на продовольчу кризу, який координуватиметься Комісією та залучатиме держави-члени.

Розділ «Стимулювання стійкої переробки продовольчих продуктів, оптової торгівлі, роздрібної торгівлі, гостинності та практики обслуговування» передбачає, що харчова промисловість та роздрібна торгівля повинні показати шлях через підвищення наявності та доступності здорових, стійких харчових варіантів для зменшення загального екологічного сліду продовольчої системи. Для цього Комісія розробить Кодекс поведінки ЄС щодо відповіальної ділової та маркетингової практики, який супроводжуватиметься моніторингом. Кодекс буде розроблений спільно з усіма відповідними зацікавленими сторонами. Крім того, Комісія перегляне законодавство про матеріали щодо контактів з харчовими продуктами для поліпшення

безпеки харчових продуктів та охорони здоров'я населення (зокрема, зменшення використання небезпечних хімічних речовин), підтримає використання інноваційних та стійких рішень для пакування з використанням екологічно чистих, повторно використовуваних та вторинних матеріалів, сприятиме зменшенню харчових відходів. Комісія перегляне маркетингові стандарти для забезпечення поглинання та постачання продуктів сільського господарства, рибальства та аквакультури та посилення ролі критеріїв стійкості з урахуванням можливого впливу цих стандартів на втрати харчових продуктів та відходи. Паралельно це зміцнить законодавчу базу щодо географічних назв та, де це доцільно, включить конкретні критерії стійкості.

Щодо сприяння сталому споживанню їжі та переходу до здорових, стійких режимів харчування, Комісія запропонує гармонізоване обов'язкове маркування харчових продуктів перед пакуванням та розгляне пропозицію про розширення обов'язкових ознак походження певних продуктів, повністю враховуючи вплив на єдиний ринок. Для поліпшення доступності та вартості продуктів харчування, а також з метою пропаганди здорових та стійких дієт в громадському харчуванні Комісія визначить найкращий спосіб встановлення мінімальних обов'язкових критеріїв для закупівель продуктів харчування. Податкові пільги також сприятимуть переходу до стійкої системи харчування та заохочуватимуть споживачів до вибору стійких та здорових дієт.

З метою зменшення втрат продуктів харчування та відходів буде активізовано координаційні дії на рівні ЄС, що посилють дії на національному рівні та рекомендації Платформи ЄС щодо втрат їжі та харчових відходів, допоможуть підказати подальші кроки для всіх гравців.

Планується також посилити боротьбу з харчовими шахрайствами по ланцюгу поставок продовольства.

Здійснення такого переходу планується шляхом дослідження, інновації, технології та інвестиції. Також механізмами переходу мають стати консультаційні послуги, обмін даними та знаннями, навичками.

Сприяння глобальному переходу здійснюватиметься шляхом розвитку Зелених Альянсів щодо стійких продовольчих систем з усіма своїми партнерами у двосторонніх, регіональних та багатосторонніх форумах. Торгова політика ЄС сприятиме розширенню співпра-

ці з третіми країнами та отриманню амбітних зобов'язань у ключових сферах, таких як добробут тварин, використання пестицидів та боротьба з антимікробною резистенцією.

Щоб зменшити внесок ЄС у глобальну вирубку та деградацію лісів, Комісія представить у 2021 році законодавчу пропозицію та інші заходи щодо уникнення або мінімізації розміщення на ринку ЄС продуктів, пов'язаних із вирубкою або деградацією лісів.

Також ЄС сприятиме глобальному переходу до стійких продовольчих систем у міжнародних органах із встановлення стандартів, на відповідних багатосторонніх форумах та міжнародних заходах, включаючи п'ятнадцяте засідання Конференції сторін Конвенції ООН про біологічне різноманіття, саміт з питань продовольства та Саміт ООН з питань продовольчих систем у 2021 році, в рамках якого Комісія буде домагатися амбітних політичних результатів.

У рамках свого підходу до інформації про харчові продукти для споживачів та у поєднанні із законодавчою базою щодо стійких продовольчих систем, ЄС просуватиме схеми (включаючи маркування ЄС щодо стійкого харчування) та керуватиме роботою над міжнародними стандартами сталості та методами обчислення екологічного сліду в багатосторонніх форумах для сприяння кращому дотриманню стандартів сталого розвитку. Комісія також підтримає виконання правил щодо оманливої інформації.

Європейський зелений курс визначається як можливість узгодити продовольчу систему з потребами планети та позитивно реагувати на прагнення європейців до здорової та екологічно дружньої їжі. Метою цієї Стратегії є перетворення продовольчої системи ЄС на глобальний стандарт стійкості. Переход до стійких продовольчих систем вимагає колективного підходу із залученням державних органів влади на всіх рівнях управління (включаючи міста, сільські та прибережні громади), суб'єктів приватного сектора в межах виробничо-збудових ланцюгів, неурядових організацій, соціальних партнерів, науковців та громадян.

Впровадження Стратегії «Від ферми до виделки» заради справедливої, здорової та екологічно дружньої продовольчої системи сприятиме переходу до стійкої продовольчої системи, що забезпечить її дію в планетарних межах.

СТРАТЕГІЯ РОЗУМНОЇ ТА СТАЛОЇ МОБІЛЬНОСТІ

На виконання Європейського зеленого курсу у 2020 році також була розроблена стратегія розумної та сталої мобільності ЄС (надалі — Стратегія). У цій стратегії викладено бачення розвитку мобільності у Європейському Союзі на наступні десятиліття.

Метою, яку ставить перед собою Стратегія, є скорочення викидів від транспортного сектора на 90 % до 2050 року. До 2030 року планується мати на території ЄС мінімум 30 млн одиниць транспорту з нульовими викидами, 100 кліматично нейтральних європейських міст, подвоєння залізничних перевезень та вуглецево нейтральний громадський транспорт на відстані до 500 км.

Стратегія передбачає три напрями дій:

- 1) суттєве скорочення залежності від викопного палива (через заміну наявних автопарків транспортними засобами з низьким та нульовим рівнем викидів та пришвидшення використання відновлюваного і низьковуглецевого пального);
- 2) перехід на більш сталі види транспорту (збільшення пасажирських перевезень залізничним і громадським транспортом, перевнесення значної кількості вантажних перевезень на залізничний та внутрішній водний транспорт);
- 3) інтерналізація екологічних витрат (зокрема через застосування принципів «забруднювач платить» і «користувач платить»).

Стратегія включає такі ініціативи:

- пришвидшення використання автомобілів з нульовими викидами, відновлюваного та низьковуглецевого палива і пов'язаної інфраструктури;
- створення аеропортів і портів з нульовими викидами;

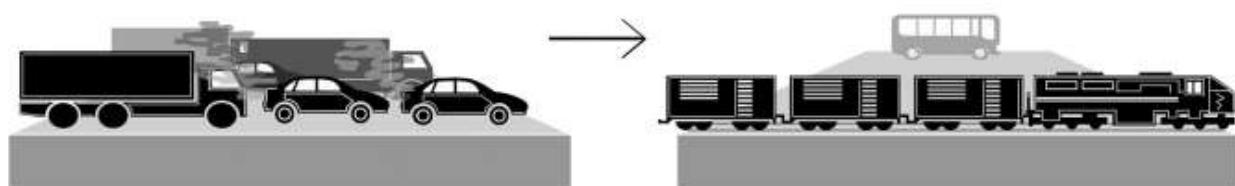
- створення більш сталої і здорової міжміської і міської мобільності;
- озеленення вантажного транспорту;
- розрахунок вартості вуглецю і створення кращих стимулів для споживачів;
- створення об’єднаної та автоматичної мультимодальної мобільності;
- впровадження інновацій, даних та штучного інтелекту;
- змінення спільногого ринку;
- чесна і справедлива мобільність для всіх;
- покращення транспортної безпеки.

План дій до Стратегії містить 82 ініціативи, де значну увагу приділено декарбонізації транспортного сектора через перегляд стандартів щодо викидів CO₂ та забруднювачів повітря, долученню транспортного сектора до системи торгівлі парниковими газами, впровадженню цифрових технологій та інновацій, роботі зі споживачами для вибору розумних альтернатив.

Досягнення сталої мобільності як однієї із фундаментальних категорій Стратегії передбачає необхідність зробити всі види транспорту більш сталими, зокрема, шляхом підвищення стандартів викидів CO₂ для автомобілів та мікроавтобусів у 2021 році, після чого, такі зміни буде запроваджено для вантажівок, встановлення жорсткіших стандартів викидів забруднюючих речовин у повітря двигунами внутрішнього згоряння, посилення попиту на автомобілі з нульовими викидами. Ініціатива використання суднами та літаками, що стоять у портах, електрики замість викопного палива, спрямована на створення аеропортів та портів з нульовими викидами. З метою зробити міжміську та міську мобільність більш сталою та здоровою містам рекомендовано розвивати сервіси мобільності (Mobility as a Service, MaaS) та інші інноваційні рішення у розвитку громадського транспорту. Згідно з цією Стратегією, 75 % вантажних перевезень, які виконуються автомобільним транспортом, мають у майбутньому здійснюватися річковим та залізничним. Є пропозиції використовувати короткі перевезення морем. Впроваджується принцип «забруднювач платить», який створить можливості для залізничного та водного пересадкового транспорту конкурувати на рівних з автомобільним транспортом. Із упровадженням цього принципу планується, що до 2050 року

витрати за використання транспорту в ЄС будуть покривати, власне, користувачі цього транспорту.

Розумна мобільність спрямована на створення ефективного, безпечної для життя та здоров'я, безперешкодного сполучення. У цьому аспекті планується запровадження і спрощення процедури купівлі електронних квитків з пересадками, також ідеться про безпаперову систему оплати за проїзд на всі види транспорту. Стратегія також передбачає, що в авіації необхідно завершити й ефективно впровадити програму «Єдине небо». Звернуто увагу також на необхідність інновацій, обробки даних та використання штучного інтелекту для розумної мобільності, що створить умови для використання мульти-модального пасажирського транспорту.

Ще однією із важливих категорій Стратегії є мобільність, стійка до криз. Тобто єдина транспортна система ЄС, більш стійка до катастроф і катаклізмів. У цій частині важливим є посилення єдиного ринку, для чого буде проведено залучення інвестицій для всіх частин транспортної системи та проведено повну модернізацію усіх видів транспорту. Крім того, має бути залучено ряд інвестицій бізнесу у цифрову мобільність. Передбачається запущення транс'європейської транспортної мережі TEN-T. До слова, планується, що Україна буде включена до транс'європейської опорної транспортної мережі (TEN-T) і стане важливим учасником розбудови стратегічного транспортного коридору у сполученні Європа — Азія. Передбачається також ряд заходів для підтримки людей з інвалідністю і маломобільних людей. Зазначається вимога захищати права пасажирів усіх видів транспорту, а також створити справедливу оплату праці та умови роботи для працівників усіх транспортних систем. Через автоматизацію транспортних систем багато з них можуть втратити роботу, тож Стратегія

акцентує на потребі організувати справедливу зміну кар'єри цих працівників. Щодо питання посилення безпеки на транспорті, вказується на необхідність створення більшого простору для активних видів пересування, таких як, наприклад, велосипедний та пішохідний рух, що зможе запобігти смертям і травмам вразливих учасників руху.

Стратегія базується на принципі «нікого не залишати позаду». Для його реалізації ЄС створив спеціальний Фонд справедливого переходу (Just Transition Fund), який надаватиме підтримку найменш розвиненим регіонам, найвіддаленішим територіям та островам, що стикаються зі значними соціально-економічними проблемами на шляху до кліматичної нейтральності. Перехід може бути успішним лише за умови, що він буде здійснений справедливо та інклюзивно. Найвразливіші найбільше піддаються шкідливим наслідкам від зміни клімату та деградації довкілля. Водночас управління переходом призведе до значних структурних змін у бізнес-моделях, вимогах до кваліфікації та відносних цінах. На громадян, залежно від їх соціальних та географічних обставин, вплив буде різним. Не всі держави-члени, регіони та міста починають перехід з однієї відправної точки або мають однакові можливості реагувати. Ці виклики вимагають рішучої політичної реакції на всіх рівнях. Механізм справедливого переходу буде зосереджений на регіонах та секторах, на які найбільше вплине перехід, оскільки вони залежать від викопного палива або вуглецево інтенсивних процесів. Він також буде прагнути захистити громадян та працівників, найбільш вразливих до переходу, забезпечивши доступ до програм перекваліфікації, робочих місць у нових секторах економіки або енергоефективного житла. Комісія працюватиме з державами-членами та регіонами, щоб допомогти їм скласти територіальні плани переходу. Механізм буде додатковим до значного внеску бюджету ЄС через усі програми, що безпосередньо стосуються переходу, а також інших фондів, таких як Європейський фонд регионального розвитку та Європейський соціальний фонд плюс.

ПІДСУМКИ

Європейський зелений курс — надзвичайно амбітний політичний курс «зеленого переходу», покликаний зробити Європу першим у світі кліматично нейтральним континентом вже до 2050 року, покращити стан довкілля, здоров'я та якість життя людей. Усього цього планується досягти шляхом трансформування кліматичних та екологічних викликів на можливості, застосування технологічних інновацій та діджиталізації.

Напрями Європейського зеленого курсу, на які варто орієнтуватися і Україні включають 1) кліматична дія, 2) чиста енергія, 3) стійка промисловість, 4) будівництво та реновація, 5) зменшення забруднення довкілля, 6) збереження біорозмаїття, 7) стійка аграрна політика та 8) стійка мобільність.

Попри всесвітню пандемію COVID-19 на виконання цього політичного курсу Європейська комісія вже напрацювала низку стратегій, планів дій та законодавства. Усвідомлюючи необхідність змін, потенційні можливості та ризики, Україна також виявила бажання долучитися до Європейського зеленого курсу. Разом з тим, вже на сьогодні розрив у екологічних стандартах України та ЄС є значним, і очевидно, що і темпи зеленого переходу України будуть відрізнятися. Тим не менше, на нашу думку, це правильний вектор розвитку і для України. Слідування вектору економічного розвитку 2-ї найбільшої світової економіки і основного експортера вуглецевмісних товарів українських товаровиробників у середній та довготривалій перспективі дозволить українській економіці нарешті модернізуватися, а довкіллю і здоров'ю людей — відновитися.

А поки українські політики та законодавці розмірковуються над модальностями зеленого переходу України, сподіваємося, що це видання показало ті напрями Європейського зеленого курсу, які органи місцевого самоврядування вже сьогодні можуть враховувати, формулюючи та реалізуючи місцеву політику у своїх громадах.

ДЛЯ НОТАТОК

Практичний посібник

Соломія Баран, Оксана Кізима

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС:
ЩО ВАРТО ЗНАТИ ОБ'ЄДНАНИМ
ТЕРИТОРІАЛЬНИМ ГРОМАДАМ УКРАЇНИ**

За загальною редакцією Є. Алексєєвої та О. Кравченко

Комп'ютерна верстка — *Маріанна Кук*

Художнє оформлення та дизайн обкладинки —
Катерина Ільченко

Підписано до друку 23.12.2021 р. Формат 60*84/16.
Гарнітура Minion Pro. Папір офсетний. Офсетний друк.
Ум. друк. арк. 2,32. Наклад 200 прим.
Зам. № 2857

Видавництво «Компанія “Манускрипт”»
вул. Руська, 16/3, м. Львів, 79008
тел./факс: (032) 235–52–20.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 3628 від 19.11.2009 р.

ISBN 978-966-2400-99-1

9 789662 400991